

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Promowanie projektu ACTIVE oraz odpowiedzialnej postawy obywatelskiej w szkołach

Zestaw narzędzi

II. Zeszyt ćwiczeń dla nauczycieli

Ćwiczenie 1: Sprawdzanie faktów

Wprowadzenie oraz jak należy podchodzić do informacji w Internecie

GYMNÁZIUM
JOSEFA RESSELA

Sukromna základna
škola
Felix

Slovakia

odpo
vedná
společ
nosť

Learnable

www.ecece.org

WSB University

Wsparcie Komisji Europejskiej w tworzeniu tej publikacji nie stanowi poparcia dla treści, które odzwierciedlają poglądy autorów; Komisja Europejska nie może odpowiadać za każdorazowe użycie informacji zawartych w niniejszej publikacji.

Dofinansowane przez
Unię Europejską

II. Activity book for teachers

Dokument objęty jest licencją: [Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

Przypisany:

Wypracowany w projekcie ACTIVE finansowanym w programie Erasmus +

Organizacja odpowiedzialna za stworzenie materiału: Odpovědná společnost, z. s.

We współpracy z partnerami w projekcie:

Autorzy: Mareš, Matěj & col.

Wersja 1.0

Wrzesień 2022

Spis treści

Spis treści.....	2
Zestaw narzędzi oraz ćwiczeń dla nauczycieli	3
Logika ćwiczeń zawartych w zestawie ACTIVE	3
Ćwiczenie 1: Sprawdzanie faktów – Wprowadzenie oraz jak należy podchodzić do informacji w internecie	4
Ćwiczenie składa się następujących kroków:	4
Oczekiwane wyniki i rezultaty wynikające z wykonania ćwiczenia:	4
Główne zasady Metodologii, które należy wziąć pod uwagę:.....	5
Czas potrzebna na wykonanie ćwiczenia:	6
Zanim rozpocznieš	6
Materiały potrzebne w ćwiczeniu	7
PLAN ĆWICZENIA	7
Podsumuj ćwiczenie i przedyskutuj, co jeszcze należy wziąć pod uwagę	16
Następujące działania w klasie do rozważenia/wykonania.....	16

Zestaw narzędzi oraz ćwiczeń dla nauczycieli

Ćwiczenie jest częścią zestawu narzędzi, który składa się z trzech głównych komponentów:

- I. Metodyka dla nauczycieli
- II. Zeszyt ćwiczeń dla nauczycieli
- III. Materiały robocze do ćwiczeń i dla uczniów

I. Metodologia dla nauczycieli (niniejszy dokument) polega na wyjaśnieniu zasad, terminów i koncepcji, które należy stosować podczas wdrażania Zestawu narzędzi. Celem tej metodologii jest zapewnienie podstaw i ustalenie wspólnej płaszczyzny i zrozumienia dla nauczycieli, tak aby byli gotowi do zabrania zestawu narzędzi w klasie.

II. Zeszyt ćwiczeń dla nauczycieli to zestaw ćwiczeń roboczych (scenariuszy krok po kroku), które nauczyciele mogą przeprowadzić w klasie. Ćwiczenia odpowiadają tematom Metodyki, dzięki czemu nauczyciele mogą łatwo znaleźć odpowiednią aktywność dla tematu objętego Metodologią. Istnieje co najmniej jedno ćwiczenie na temat omówiony w metodologii.

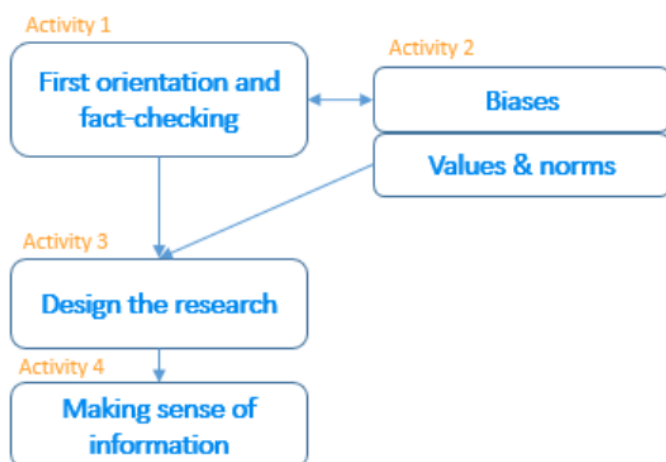
III. Materiały robocze do zajęć i dla uczniów zapewniają materiały do wykorzystania z uczniami podczas zajęć. Materiały składają się głównie z szablonów, które nauczyciel może przekazać uczniom, aby lepiej zorganizować dane ćwiczenie.

Zanim rozpoczniesz wykonywanie ćwiczenia, zapoznaj się z odpowiednimi częściami Metodyki dla nauczycieli oraz ogólnym treścią i logiką ćwiczeń przedstawionych w Zeszycie ćwiczeń dla nauczycieli, aby mieć ogólne pojęcie, jakie tematy są poruszane w ćwiczeniach.

Logika ćwiczeń zawartych w zestawie ACTIVE

Logic of activities in the ACTIVE Toolkit

Ćwiczenie 1: Sprawdzanie faktów – Wprowadzenie oraz jak należy podchodzić do informacji w Internecie

Ćwiczenie bezpośrednio łączy się z tematyką z Modułu 0 & 1 Metodologii.

Studenci poznają przynęty oraz pułapki związane z informacjami prezentowanymi w Internecie (fałszywe informacje (fake-news) i dezinformacja) oraz dowiedzą się, jak je pokonać poprzez sprawdzanie faktów i czytanie lateralne (zdolność patrzenia na tekst z różnych perspektyw przyp. tłumacz).

Ponieważ jest to dopiero pierwszy krok, skoncentrujemy się głównie na wiarygodności źródła informacji, jako że na informację zawsze ma wpływ jej autor, więc analiza źródła informacji (jego autora i/lub organizacji sponsorującej) powinna być pierwszym krokiem w podejściu do informacji znalezionej w Internecie.

Uczniowie dowiadują się, dlaczego źródło informacji jest ważne oraz dowiadują się, jakimi kryteriami powinni (lub nie powinni) kierować się przy ocenie wiarygodności i rzetelności informacji, które znajdują w Internecie.

Pomóżmy uczniom nie dać się zmanipulować i podejmować świadome decyzje („nie dać się nabrać” na ewidentnie niewiarygodne źródła danych).

Ćwiczenie składa się następujących kroków:

- I. Wybór tematu
- II. Pierwsze wrażenie
- III. Wybór źródeł z Internetu
- IV. Ocena wiarygodności informacji (sprawdzanie faktów)
- V. Definiowanie głównych aspektów wiarygodnej informacji
- VI. Podsumowanie kryteriów dla rzetelnego źródła informacji
- VII. (opcjonalnie) Prezentowanie przykładów/Przeprowadzenie właściwego „sprawdzenia faktów” (runda druga)
- VIII. Co jeszcze należy wziąć pod uwagę?

Oczekiwane wyniki i rezultaty wynikające z wykonania ćwiczenia:

Uwaga:

- To ćwiczenie można wykonać jako osobne szkolenie dla uczniów, aby dowiedzieć się o wiarygodności informacji w Internecie.
- Jako nauczyciel możesz wykorzystać to ćwiczenie **nawet w przypadku jednej „interesującej/ważnej/mającej wpływ”** dezinformacji, którą znajdziesz, do przeanalizowania z uczniami.

Ogólny cel ćwiczenia:

Znalezienie odpowiedniego i wiarygodnego źródła oraz informacji w Internecie, aby zorientować się w danym zagadnieniu.

II. Activity book for teachers

Zrozumieć znaczenie danych i informacji dla naszego celu (ku lepszemu zrozumieniu i możliwości podejmowania świadomych decyzji).

Problem: Ludzie (studenci) nie wiedzą, jak krytycznie podchodzić do informacji w Internecie i nie są w stanie odróżnić wiarygodnego źródła i danych od dezinformacji lub informacji tendencyjnych. Lub nawet rozróżnić opinie, fakty i reklamę (PR).

Przegląd zadania:

- o Uczniowie będą szukać informacji na dany temat w Internecie
- o Uczniowie sprawdzają trafność i wiarygodność informacji
- o Zbadane zostaną główne kryteria wyszukiwania informacji w Internecie

Oczekiwane wyniki ćwiczenia:

- ❖ Dane, informacje i źródła dotyczące problemu znalezione w Internecie (lub z innych źródeł patrz potrzebne materiały poniżej)
- ❖ Sprawdzone informacje i źródła dotyczące problemu
- ❖ Istotne kryteria oceny wiarygodności informacji w Internecie

Oczekiwane rezultaty:

- + Student rozumie przynęty i pułapki, jakie niosą ze sobą informacje prezentowane w Internecie lub w innych źródłach
- + Uczniowie rozumieją podstawy dezinformacji i fałszywych wiadomości
- + Studenci rozumieją, jak odpowiedzialnie podchodzić do informacji w Internecie
- + Uczniowie uczą się sprawdzania faktów i czytania lateralnego
- + Uczniowie uczą się oceniać wiarygodność informacji według odpowiednich kryteriów (i nie używać nieistotnych kryteriów do oceny wiarygodności źródła)
- + Studenci uczą się rzetelności i wiarygodności danych
- + Uczniowie potrafią odróżnić fakty od opinii
- + Uczniowie potrafią zidentyfikować oczywiście niewiarygodne informacje lub źródła informacji
- + Uczniowie rozumieją, że każda informacja może mieć znaczenie, nawet ta niewiarygodna (lub nie do udowodnienia)

Główne zasady Metodologii, które należy wziąć pod uwagę:

1.3)

Definicja problemu, jak nie rozwiązać niewłaściwego problemu (Moduł 0, rozdział

Ogólne pojęcia dotyczące faktów, danych, informacji i obiektywności (moduł 0)

Dezinformacja, błędna informacja oraz fałszywe wiadomości (fake-news) (moduł 0)

Zrozumienie kryteriów jakości danych i informacji (Moduł 1, rozdział 1.1)

(Moduł 1, rozdział 1.1)

1.2)

Zrozumienie potencjalnych źródła danych i informacji w Internecie (Moduł 1, rozdział

rozdział 1.3.1)

Zrozumienie (nie)istotnych kryteriów oceny informacji w Internecie (Moduł 1,

(Moduł 1, rozdział 1.3.2)

Zrozumienie technik manipulacyjnych wykorzystywanych do szerzenia dezinformacji

lateralne (moduł 1, rozdział 1.3.3)

Jak podchodzić do informacji w Internecie, sprawdzanie faktów oraz czytanie

Czas potrzebna na wykonanie ćwiczenia:

Zależy od tematu i liczby uczniów w klasie oraz od tego czy uczniowie będą sprawdzać informacje w trakcie zajęć lub przed zajęciami jako pracę domową. Generalnie ćwiczenie jest przeznaczone do wykonania w ramach jednej lekcji (45 min).

Z niewielkim lub dedykowanym tylko jednym konkretnym źródłem danych można to zrobić w krótszym czasie (15-20 min).

W przypadku bardziej skomplikowanych tematów, jeśli chcesz/musisz objąć całe ćwiczenie na jednej lekcji (45 min), zaleca się wcześniejsze przypisanie tematu (kroki I do III) i umożliwienie uczniom wyszukania i oceny źródeł jako przygotowanie do lekcja (praca domowa) (krok IV). Na zajęciach przedyskutujesz temat (krok V i dalsze).

Jeśli czas na to pozwoli, możesz również połączyć Ćwiczenie 1 z Ćwiczeniem 2 lub 3 w jedną lekcję (aby wykonać Ćwiczenie 1 poprzez ćwiczenie 2 i/lub 3 podczas jednych zajęć).

Zanim rozpoczniesz

Zanim zaczniesz, musisz wybrać odpowiedni motyw/temat/zagadnienie do zbadania.

Jak wybrać tematykę (definicję problemu) oraz uprzedzenia:

Uważaj na definicję problemu, aby nie ograniczać dalszych badań (eksploracji) przez uczniów (patrz Moduł 0, rozdział 1.3).

Bądź samokrytyczny, aby nie definiować tematu/problemu pod wpływem własnych uprzedzeń.

Bądź samokrytyczny i otwarty na różne poglądy (nie myl ich z fake newsami).

II. Activity book for teachers

Nie przejmuj się potencjalnie kontrowersyjnymi tematami, nie ma potrzeby wyciągania ostatecznych wniosków podczas tego ćwiczenia. „Kontrowersyjny temat” wywoła interesującą dyskusję, a następnie pobudzi do zaprojektowania odpowiedniego badania.

Tematy dotyczące różnych wartości, norm i/lub uprzedzeń można dokładniej (lub wcześniej) zgłębić podczas ćwiczenia 2, które bezpośrednio dotyczy uprzedzeń i różnych perspektyw*.

(jeśli to możliwe, zgodnie z celem lekcji) Niech uczniowie biorą udział w decyzji, jaki temat wybrać i jak go zdefiniować (nie martw się, jeśli się pomylą, odkryją to później w trakcie wykonywania ćwiczenia i wyciągną z tego wnioski...).

*Oznacza to, że możesz rozpocząć badanie problemu wybranego w ćwiczeniu 2, jeśli głównym problemem (temat, którym się zajmujesz) są różne wartości, normy i uprzedzenia. Tak więc opcjonalnym jest, w zależności od danego tematu, czy zaczniesz od ćwiczenia 1 (koncentrując się na informacjach w Internecie), czy od ćwiczenia 2 (koncentrując się na uprzedzeniach, wartościach, normach i perspektywach różnych aktorów).

Materiały potrzebne w ćwiczeniu

Do zadania można podejść na dwa sposoby (lub połączyć je):

- a) Pozwalasz uczniom samodzielnie eksplorować i znajdować źródła informacji.
- b) Wskażesz uczniom wybrane źródła informacji na dany temat, tak aby uczniowie mogli od nich zacząć.

Aby zdecydować, jakie podejście wybrać, można kierować się następującymi kryteriami:

- i. Jeśli znasz temat i/lub wiesz o „interesujących” (przykładowych) źródłach, które mogą zawierać niektóre również te nierzetelne źródła informacji, możesz poprosić uczniów, aby przyjrzyli się im,
- ii. Jeśli w klasie nie ma wystarczająco dużo czasu na tę czynność, lepiej byłoby wybrać jakies źródła, aby uczniowie mogli zaoszczędzić czas..
- iii. Jeśli uczniowie dostaną ćwiczenie (znalezienie źródeł i informacji) przed lekcją jako pracę domową, możesz zostawić uczniom przestrzeń na znalezienie własnych źródeł. Następnie możesz poprosić ich o przesłanie źródeł przed zajęciami, abyś mógł się wcześniej z nimi zapoznać.

To działanie ma przede wszystkim na celu radzenie sobie z informacjami w Internecie, jako że jest to główne źródło informacji w dzisiejszych czasach. Ale ta sama koncepcja może być z łatwością wykorzystana z innymi źródłami informacji, np. w przypadku tematów dotyczących klasy/szkoły/gminy (temat „o którym się mówi”) pierwszą informacją mogą być informacje (lub plotki) od kolegi z klasy, lokalne wiadomości lub lokalni aktorzy. Głównym tematem jest źródło i wiarygodność informacji z dowolnego źródła.

PLAN ĆWICZENIA

Zachęć uczniów:

II. Activity book for teachers

- jeśli chcą coś zrozumieć lub chcą kogoś o czymś przekonać (lub czegoś dowieść), powinni mieć argumenty oparte na odpowiednich i rzetelnych informacjach
  - będą szukać informacji na dany temat, zamiast otrzymywać informacje od Ciebie z pierwszej ręki.
  - pozwalając im wybrać jakiś rzeczywiście istotny temat lub problem, nad którym chcą pracować.
- I. **Wybór tematu.** Sam wybierz temat (zagadnienie), który będzie poruszany (szczegóły w module 0) lub pozwól uczniom wybrać:
- a. **(dyskusja)** Pozwól uczniom zdecydować o konkretnych tematach, nad którymi będą pracować. Tematyka **powinna być skoncentrowana**, np. na zaprojektowaniu społecznie korzystnej akcji na rzecz szkoły/gminy, wybraniu jakiegoś aktualnie pilnego problemu społecznego jak wycinka lasów amazońskich, wojna na Ukrainie, zmiany klimatyczne lub jakiś temat z zakresu zajęć np. wydarzenie historyczne z określonego okresu itp.
    - W przypadku niektórych tematów (projekty aktywności społecznych, pomniejsze tematy) lepiej byłoby podzielić klasę na grupy. Wtedy każda grupa może mieć swój własny temat/cel/problem lub podejście do opracowania.
    - Niech uczniowie wyjaśnią, dlaczego wybrali ten temat (osobiste zainteresowania, aktualność itp. Nie wchodzi w szczegóły, patrz krok II).
  - b. **(zadanie)** LUB Wybierasz temat zgodnie z tematem zajęć lub jakimś konkretnym zagadnieniem, nad którym chciałbyś pracować. (patrz wyżej Zanim zaczniesz)
    - i. Krótko wyjaśnij temat (nie wchodzi w szczegóły dotyczące ewentualnych kontrowersji i różnych punktów widzenia) i przejdź do kolejnego kroku.
- II. **Pierwsze wrażenie.** **(krótka dyskusja)** Pierwsze wrażenie na temat można uzyskać od uczniów poprzez krótką sesję dyskusyjną po przydzieleniu tematu.
- a. Zapytaj uczniów:
    - P: *Co wiecie na temat problemu XXX?*
    - P: *Co sądzicie o problemie XXX?*
    - P: *Kim są główne strony (aktorzy) zaangażowani w problem?*
    - i. Celem jest, aby nauczyciele uzyskali ogólne zrozumienie, w jaki sposób uczniowie postrzegają temat i co o nim wiedzą.
  - b. Jeśli pozwolisz uczniom wybrać własny temat, należy o to zapytać przy wyborze tematu w kroku I

II. Activity book for teachers

- c. Nie wchodź w szczegóły (nie pozwól uczniom spierać się w kwestii tego problemu itp.).
  - i. Jeśli temat jest kontrowersyjny, powiedz uczniom, że interesujące będzie dalsze zbadanie i przedyskutowanie problemu.
- d. Zapisz sobie pierwsze wrażenie sformułowane przez uczniów: skorzystaj z szablonu dla nauczycieli 1-1-II Pierwsze wrażenie

III. **Wybierz źródła informacji.** Powiedz uczniom, że zostaną przydzieleni do znalezienia informacji i źródeł dotyczących danego zagadnienia LUB przedstaw im źródła wybrane do zadania i przejdź do kroku tekstowego (patrz Materiały potrzebne do ćwiczenia powyżej).

Jeśli uczniowie będą szukać źródła informacji:

- a. *(zadanie)* Poproś uczniów, aby odszukali źródła informacji na temat, który uważają za ważny (jako szybkie zadanie na zajęciach lub jako przygotowanie do zajęć w domu).
  - i. Może to być strona internetowa jakiejś organizacji / artykuł / informacje rzeczowe, takie jak wykres, infografika, dane / film na YouTube (może być bardzo dobrym źródłem informacji do dyskusji) / post na Facebooku itp.
- b. *(dyskusja)* Niech uczniowie szybko przedstawiają źródła i informacje, które znaleźli i niech wyjaśnią, dlaczego uważają je za ważne/istotne.

Q: Dlaczego podane źródło i/lub informacje są ważne dla lepszego zrozumienia problemu?

- i. Pozwól uczniom przedyskutować (z twoim wkładem), jakie źródła wybrać do dalszej analizy
- ii. Pomóż uczniom dokonać wyboru, biorąc pod uwagę następujące kryteria:
  - Ogranicz dyskusję tak, aby naprawdę dotyczyła ważności (nie omawiaj jeszcze wiarygodności. Jeśli uczniowie zgłoszą wątpliwości co do wiarygodności, powiedz im, aby wybrali źródło, do dalszego zbadania).
  - Wybierz do 2-4 źródeł (w oparciu o dostępny czas na ćwiczenie i złożoność źródeł)
  - Wybierz źródła/informacje, które będą dobrymi przykładami do oceny wiarygodności źródła/informacji (dobrze byłoby wybrać jakieś niezetelne informacje, które mogą potencjalnie sprawiać dobre wrażenie)
  - Nie martw się, jeśli w wybranych źródłach nie ma żadnego wiarygodnego,
  - Jeśli uczniowie będą twierdzić, że promowane informacje nie są wiarygodne, powiedz im: ok, zbadajmy to w następnym kroku

II. Activity book for teachers

- IV. **Ocena wiarygodności informacji (fact-checking).** (zadanie) Niech uczniowie przyjrzą się wybranym informacjom i ocenią ich przydatność oraz rzetelność (wiarygodność). Podaj im źródło materiału roboczego 1-1-IV oraz jego przydatność i wiarygodność oraz poproś o wypełnienie go dla każdego źródła/informacji.

P: Jak bardzo ufasz temu źródłu informacji?

P: Oceń, czy informacje są istotne i wiarygodne oraz czy powinny zostać wzięte pod uwagę przy podejmowaniu decyzji/poznaniu problemu?

P: Jakiego rodzaju informacje są dostarczane: fakt, opinia lub promocja PR?

- i. Jeśli zapewnisz uczniom źródła do pracy, nie zapomnij przypomnieć im, że **mogą otwierać i korzystać z innych stron w Internecie**
- ii. Można wyznaczyć uczniów do zrobienia tego w ramach przygotowania do zajęć jako praca domowa
- iii. Aby ograniczyć czas pracy w klasie, poproś uczniów, aby znaleźli i ocenili do 2-4 źródeł informacji. Powiedz uczniom, aby nie zagłębiali się w każdy szczegół informacji (np. czytanie długiego artykułu), ale skupili się na głównych aspektach informacji, a przede wszystkim na ich źródle
- iv. Uczniowie mogą pracować indywidualnie, w parach lub w grupach (3-5 osób) (w zależności od wielkości klasy).

- V. **Znalezienie głównych aspektów wiarygodnych informacji (dyskusja)** Niech uczniowie przedyskutują, JAK i DLACZEGO(!) ocenili wiarygodność wybranych informacji.

WERYFIKACJA FAKTÓW (wiarygodność informacji/źródła)

P: Czy uważasz tę informację za wiarygodną/niewiarygodną?

P: Dlaczego uważasz te informacje za wiarygodne/niewiarygodne (wymień główne aspekty, na których opierasz swoją opinię?)

P: Jakie są główne kryteria wiarygodności informacji?

... aby pomóc znaleźć kryteria:

P: Jaki to rodzaj informacji (fakt/opinia/promocja PR)?

P: Czy dostarczone informacje są oparte/poparte dowodami?

P: Jakie są odniesienia do wiarygodności źródła informacji (czy sprawdzałeś na innych stronach)?

AUTOR I PERSPEKTYWY

P: Kto jest autorem? Jakie motywacje mają twórcy przy prezentowaniu informacji? Jak to wpływa na wiarygodność źródła?

P: Jaka jest perspektywa źródła/autora?

P: Z jakich źródeł korzysta autor?

P: Czy autor ma jakiś szczególny interes w wyniku?

P: Jakie są perspektywy innych aktorów?

P: (ewent.) Jakie są główne sprzeczne argumenty/opinie?

WAŻNOŚCI I KOMPLETNOŚCI informacji)

P: Czy przedstawiony fakt jest rzeczywiście aktualny - dokładny (dostarczono dowody, ufamy wiarygodności zastosowanej metody - sposobu pozyskania danych/faktów)?

P: Jakie aspekty zagadnienia obejmują dane/informacje (czy mówią wszystko, co potrzebujemy/powinniśmy wiedzieć)??

- a. Możesz podsumować dyskusję pisząc na tablicy lub skorzystać z szablonu dla tablicy interaktywnej dla sesji on-line 1-1-IV **Źródło oraz jego trafność i wiarygodność (szablon na zajęciu)**.
- b. Pamiętaj, że celem zadania nie jest wybór, które informacje są wiarygodne, a które nie, ale **nauczenie się oceniania informacji według odpowiednich kryteriów**:
  - i. Zobacz nieistotne kryteria wyjaśnione w Metodologii, Jak podchodzić do informacji w Internecie, sprawdzanie faktów i **czytanie lateralne** (Moduł 1, rozdział 1.3.3)
  - ii. **Odpowiednie kryteria** powinny uwzględniać następujące kwestie:
    - JAK, GDZIE i PRZEZ KOGO dane (ogłoszone fakty) zostały stworzone. Kto stoi za informacją? Kto stworzył artykuł/stronę internetową/wykres/post w mediach społecznościowych? Jakich metod i źródeł użyto do stworzenia danych/informacji/wideo? Czy to wiarygodne źródło?
    - Rozpoznaj stosowane techniki manipulacyjne
    - Głównie po to, aby odróżnić fakt od opinii
      - Fakt można zweryfikować
      - Opinia może być oparta na dowodach lub może być tylko ogłoszeniem/wynikiem rozpowszechnienia
    - Rozróżnij:
      - Fałszywe wiadomości = sfabrykowane (kłamstwa)
      - Dezinformacja (informacje wprowadzające w błąd, głównie mylnie interpretowane lub niepoparte dowodami)
      - Opinia (należy pamiętać, że opinii nie trzeba odrzucać, ale powinniśmy ją za taką uznać)

- c. WSKAŹNIK Podejście uczniów możemy podzielić w następujący sposób:

Czy uczniowie otworzyli inne zakładki/strony, aby sprawdzić informacje o źródle?

Jeśli podano dane/wykresy/artkuł naukowy/link – czy uczniowie sprawdzili oryginalne źródło?

Czy uczniowie oceniali wiarygodność na podstawie sztucznych i nieistotnych kryteriów?

Czy uczniowie rozróżniali fakty/opinie/promocję PR?

– Najlepsze podejście:

- studenci rozpoznawali i wyróżniali fakty (nawet głoszone) od opinii i propagandy PR
- mistrzostwo polegałoby na postrzeganiu interpretacji faktów jako interpretacji, a nie faktów samych w sobie
- uczniowie rozróżniali fakty i opinie oraz korzystali z czytania lateralnego (sprawdzali źródło na podstawie informacji dostarczonych przez inne źródła i sprawdzali podane źródła dowodów)
- studenci rozumieją różne cele i możliwości wykorzystania wtórnych źródeł informacji
- studenci rozpoznali stosowane techniki manipulacyjne
- uczniowie sprawdzali również zasadność przedstawionych faktów (przynajmniej omawiali ten temat, ponieważ mogą nie mieć czasu na dokładne zbadanie go)

– Obiecujące podejście:

- uczniowie rozpoznali fakty od opinii, ale nie byli w stanie określić wiarygodności przedstawionych faktów
- uczniowie uznali, że (prawdopodobnie) niewiarygodna witryna nie jest wiarygodna, ale nie byli w stanie udzielić odpowiednich wyjaśnień uzyskanych dzięki lateralnemu czytaniu
- uczniowie mieli wątpliwości z powodu zastosowanych technik manipulacyjnych
- uczniowie odgadywali różne cele publikacji i potencjalne wykorzystanie wtórnych źródeł informacji

– Niewystarczające podejście:

II. Activity book for teachers

- uczniowie nie odróżniali faktów od opinii i interpretacji
  - uczniowie nie byli w stanie zidentyfikować niewiarygodnej witryny (podając nieistotne argumenty)
  - techniki manipulacyjne nie zostały rozpoznane
  - uczniowie błędnie interpretują różne cele i potencjalne wykorzystanie wtórnych źródeł informacji
- ii. Pamiętaj, że chodzi tu głównie o **wiarygodność** źródła. Czyli **tylko pierwszy krok przy ocenie informacji** („nie dać się nabrać” ewidentnie niewiarygodnym źródłom danych). Ale kiedy chcemy zrozumieć, potrzebujemy czegoś więcej niż sprawdzania faktów.
- d. **WAŻNE** Jeśli napotkasz jakiś kontrowersyjny temat, w którym nie można byłoby ocenić wiarygodności informacji na miejscu i/lub byłoby to bardziej wymagające, jeśli chodzi o czas przeznaczony na tę czynność, nie martw się, ponieważ jest to dobry wpis do kolejnych kroków:
- jeśli nie jesteś w stanie ocenić wiarygodności źródła, otwarcie wyjaśnij, że potrzeba więcej czasu i wysiłku (potrzebne są badania)
    - ponieważ nie można zweryfikować faktu poprzez jego sprawdzenie
    - aby zdecydować o wiarygodności informacji, będziemy musieli **poszukać dowodów** na ich poparcie lub odrzucenie (co zrobimy w następnym kroku)
  - wyjaśnij: aby lepiej zrozumieć problem, powinieneś (w następnym kroku) i **poszukać odpowiednich źródeł informacji**, aby zrozumieć problem i móc podjąć decyzję i przyjrzeć się **perspektywom i uprzedzeniom zaangażowanych aktorów**
  - jeśli **uprzedzenia i różne punkty widzenia** są (zdecydowanie) prezentowane w problemie, którym się zajmujesz, wspaniale jest kontynuować po tym ćwiczeniu ćwiczenie 2 i dalej badać uprzedzenia, wartości i normy
- VI. **Podsumowanie kryteriów wiarygodnego źródła informacji: (dyskusja)** podsumuj uczniom/ z uczniami główne kryteria oceny wiarygodności źródła informacji..
- a. Podsumuj z uczniami:
- i. błędne założenia i kryteria oceny wiarygodności informacji w internecie
    - o czym należy pamiętać (kryteria nieistotne do oceny informacji w Internecie)
    - co zrobić

II. Activity book for teachers

- czytanie lateralne (sprawdź źródło, sprawdź dostarczone dowody)
  - zrozum, jaki to rodzaj informacji – opinia/fakt
  - sprawdź czy jest dostarczony dowód
  - zrozum perspektywę źródła/autora
- ii. główne kryteria i podejście do oceny wiarygodności (głównie wskazują na potrzebę czytania lateralnego – aby powiedzieć, że tym właśnie zajmują się profesjonalni weryfikatorzy faktów)
- iii. główną lekcją dla uczniów jest również to, że potrzebny jest **celowy wysiłek**
- który trzeba zainwestować, aby ocenić wiarygodność informacji
  - fakt, iż ludzie nie chcą wkładać wysiłku i po prostu przyjmują informacje, które do nich docierają bez żadnego dochodzenia, jest jednym z głównych powodów szerzenia się dezinformacji i fałszywych wiadomości
- b. Przypomnij uczniom, że to dopiero początek, aby „nie dać się oszukać” ewidentnie niewiarygodnym źródłom danych. Dzięki temu możemy gromadzić wiarygodne dane. Nadal jednak musimy **wziąć pod uwagę kompletność i ważność** informacji (zobacz pełne kryteria wiarygodności danych opisane w module 2).
- i. Nawet wiarygodne źródło (takie jak wiarygodne wiadomości, a nawet czasopisma naukowe) może być błędne (nieważne) lub niekompletne.
  - ii. Pamiętaj, aby rozpoznać, o czym tak naprawdę jest informacja (zobacz także opis Wtórnych źródeł danych i informacji w module 2)
- c. Przypomnij również uczniom, że **nawet jeśli źródło jest stroniczne** lub nawet uznane za niewiarygodne (jeśli chodzi o fakty), nadal może być ważnym źródłem informacji, jeśli potrzebujemy zrozumieć różne punkty widzenia na daną kwestię (ponieważ wiele osób może wykorzystać takie informacje do sformułowania ich opinii lub jako podstawa ich działania)
- i. musimy zrozumieć, co kryje się za tymi informacjami, i nie odrzucać ich jako nieistotnych
  - ii. **ważna nie równa się wiarygodna** (nawet mało wiarygodna informacja jest często przydatna w badaniu sprawy)

(opcjonalne)

- VII. (opcjonalne) Pokaż przykład/przeprowadź odpowiednią weryfikację faktów (druga runda). (dyskusja / zadanie) Na podstawie zdobytych informacji uczniowie przeprowadzają weryfikację wybranych (lub nowych) informacji/źródeł.
- a. Na podstawie dostępnego czasu: Przeprowadźcie wspólnie sprawdzanie faktów w klasie lub przydzielcie pracę grupom.

Dofinansowane przez
Unię Europejską

II. Activity book for teachers

Podsumuj ćwiczenie i przedyskutuj, co jeszcze należy wziąć pod uwagę

VIII. Wyjaśnij uczniom, co jeszcze należy wziąć pod uwagę. (dyskusja) W zależności od planowanych dalszych działań. Jeśli planujesz kontynuować ćwiczenie 2 lub 3 (patrz poniżej), wyjaśnij uczniom, jakie będą kolejne kroki, zwracając uwagę na to, jak ważne jest poznanie różnych perspektyw zaangażowanych podmiotów i poszukiwanie odpowiednich informacji, aby zrozumieć temat. Jeśli nie planujesz kontynuować dalszych działań, zalecamy zakończenie sprawdzania faktów dyskusją na temat różnych punktów widzenia oraz danych i informacji potrzebnych do prawdziwego zrozumienia danego problemu.

- a. Wskaż uczniom, iż sprawdzanie faktów jest kluczowe, aby uzyskać dane z wiarygodnego źródła, ale jeśli naprawdę chcemy zrozumieć problem, musimy również:
  - i. Rozważ różne perspektywy (różnych aktorów). Niektóre zostały już omówione podczas sprawdzania faktów. Kto jest jeszcze zaangażowany? Jakie są ich poglądy na ten temat? Poznaj uprzedzenia. (omówione w ćwiczeniu 2)

P: Perspektywa: Czy źródło promuje jedną z narracji kosztem innych?

P: Jakie perspektywy mieli uczniowie na początku (czy podeszli do tematu z uprzedzeniami)?

- ii. Zastanów się, jakich danych i informacji potrzebujemy, aby naprawdę zrozumieć problem i skąd je wziąć. (omówione w ćwiczeniu 3)

P: Czy informacje, które sprawdziliśmy, są kompletne i obejmują wszystkie niezbędne aspekty tematu?

P: Jakie aspekty tematu zostały uwzględnione w zbadanych przez nas informacjach, a jakie zostały pominięte?

P: Co mówią inne źródła na ten temat?

- b. Nawet jeśli nie kontynuujesz Ćwiczeń 2 lub 3, nadal możesz się nimi zainspirować do przeprowadzenia powyższej dyskusji z uczniami.
  - i. Możesz także połączyć Ćwiczenie 1 z Ćwiczeniem 2 lub 3 w jedną lekcję (aby wykonać Ćwiczenie 1 poprzez ćwiczenie 2 i/lub 3 podczas jednych zajęć)

Następujące działania w klasie do rozważenia/wykonania

W zależności od wybranego tematu i ogólnego harmonogramu zajęć zaplanowanych przez nauczyciela, po ćwiczeniu 1 powinno nastąpić ćwiczenie 2 i/lub ćwiczenie 3:

- a) Następnie wykonaj ćwiczenie 2 Uprzedzenia, wartości i normy – gdy wybrany temat dotyczy aktorów o różnych punktach widzenia, wartościach i normach. A także, aby pokazać uczniom, jaką rolę w podejmowaniu decyzji odgrywają uprzedzenia. Po ćwiczeniu 2 możesz kontynuować ćwiczenie 3 Projektowanie własnych badań.
  - Wypisz punkty widzenia i uprzedzenia (uczniów i źródeł), z którymi zetknąłeś się podczas ćwiczenia 1 i przenieś je do ćwiczenia 2

Dofinansowane przez
Unię Europejską

II. Activity book for teachers

- b) Następnie wykonaj **Ćwiczenie 3 Projektowanie własnych badań** – kiedy różne punkty widzenia, wartości i normy nie stanowią dużego problemu w wybranym temacie, kontynuuj **Ćwiczenie 3 Projektowanie własnych badań**

Możesz także połączyć **Ćwiczenie 1** z **Ćwiczeniem 2** lub **3** w jedną lekcję (aby wykonać **Ćwiczenie 1** przez **ćwiczenie 2** i/lub **3** podczas jednych zajęć). Zobacz [logikę działań](#), które są częścią zestawu narzędzi do ćwiczeń na początku dokumentu.